Universitat de les Illes Balears

Facultat de Turisme

Memòria del Treball de Fi de Grau

Turisme i patrimoni immaterial. Proposta d'un itinerari cultural al municipi de Puigpunyent (Mallorca).

Maria Esperanza Martorell Sureda

Grau de Turisme

Any acadèmic 2019-20

DNI de l'alumne: 43215828R

Treball tutelat per Carlota Vicens Pujol.
Departament de Filologia Espanyola, Moderna i Clàssica.

Paraules clau del treball:
Turisme cultural, patrimoni immaterial, rondalles, Puigpunyent.

Resum

Aquest treball es centra en la realització d'un itinerari cultural a partir de textos literaris de caràcter folklòric al municipi de Puigpunyent, una vegada hem constatat l'absència d'itineraris d'aquest tipus al municipi. Desprès d'analitzar l'evolució del turisme cultural a Mallorca i els diferents tipus de patrimoni hem realitzat una anàlisi del projecte del Consell de Mallorca anomenat Wow Mallorca per conèixer tant els seus punts forts com les seves mancances i poder extreure diverses conclusions sobre els diferents tipus d'itineraris culturals que es proposen. Paral·lelament s'ha fet una recerca d'aquelles rondalles mallorquines relacionades amb el municipi que ens havien de servir per traçar el nostre itinerari.

Abstract

This work focuses on the realization of a cultural itinerary from the literary texts of folk nature in the municipality of Puigpunyent, once noted the absence of this type of itineraries in the municipality. After analyzing the evolution of the cultural tourism in Mallorca and the different types of heritage, we carried out an analysis of the Wow Mallorca project from the "Consell de Mallorca" to know both its strengths and weaknesses and to be able to draw some conclusions about the different types of proposed cultural itineraries. At the same time, a search about those Majorcan tales related to the municipality that were to be used to plan our itinerary was performed.

CONTINGUTS:

1. ESTUDI INTRODUCTORI 4
1.2 Propòsit i metodologia 4
2. TURISME CULTURAL A MALLORA. 6
2.1. El patrimoni material a Mallorca 7
2.2 Patrimoni immaterial 9
3. WOW MALLORCA : ANÀLISI I CRÍTICA. 12
3.1 Funcions: 12
3.2 Anàlisi 15
4. EL TURISME AL TERME MUNICIPAL DE PUIGPUNYENT. 19
4.1 El tursime. 20
5. LES RONDALLES MALLORQUINES A PUIGPUNYENT. PROPOSTA D'ITINERARI. 25
5.1 Proposta de la ruta turística 26
6. CONCLUSIÓ. 34
7. ÍNDEX DE GRÀFICS 36
8. ÍNDEX DE TABLES 36
9. BIBLIOGRAFIA 37
10. ANEXE (Selecció de Rondalles per l'itinerari del muncipi de Puigpunyent) 39

1. ESTUDI INTRODUCTORI

La paraula patrimoni prové del llatí patri (pare) i monium (rebut), és a dir tot allò que ens queda dels nostres avant passats. La Carta Internacional sobre Turisme Cultural de l' ICOMOS (1999) defineix el concepte com:

> «El concepto de Patrimonio es amplio e incluye sus entornos tanto naturales como culturales. Abarca los paisajes, los sitios históricos, los emplazamientos y entornos construidos, así como la biodiversidad, los grupos de objetos diversos, las tradiciones pasadas y presentes, y los conocimientos y experiencias vitales. Registra y expresa largos procesos de evolución histórica, constituyendo la esencia de muy diversas identidades nacionales, regionales, locales, indígenas y es parte integrante de la vida moderna. Es un punto de referencia dinámico y un instrumento positivo de crecimiento e intercambio. La memoria colectiva y el peculiar Patrimonio cultural de cada comunidad o localidad es insustituible y una importante base para el desarrollo no solo actual sino futuro». (p.1)

Una vegada coneixem el concepte com a tal, entenem que el patrimoni pot servir com a recurs o instrument per arribar a crear un itinerari. Per a la realització d'aquest, és necessària una patrimonialització o bé una interpretació i és aquí quan serem nosaltres els qui li atorgarem el valor corresponent. És en aquest moment quan s'uneix el recurs i el servei per poder crear un producte, en aquest cas serà un itinerari cultural. El patrimoni cultural, el podem dividir amb material i inmaterial. Entenem per patrimoni material aquells béns tangibles mobles o immobles. Per contra, el patrimoni immaterial engloba expressions de caràcter cultural que van lligats amb les societats i les comunitats.

1.2 Propòsit i metodologia

El municipi de Puigpunyent ha conegut des de les darreres dècades del segle XX un interés per la cultura pròpia que a poc a poc s'ha anat extenguent a expressions culturals més modernes. A mitjans del 1986 aquest poble va començar a editar la revista Galatzó, formada per un grup de persones interessades en la cultura del municipi. Un any més tard és creà un grup de teatre anomenat Gall de Foc a part del ja existent Galatzó. Posteriorment, des de l'Ajuntament fundaren l'escola de música, el grup de ball mallorquí, el casal de joves i el grup d'esplai per als més petits del poble i, fins i tot, l'Agenda Local 21 amb diverses publicacions d'estudis locals, tots existents encara a dia d'avui. Ja

entrant al 2006, el municipi va adoptar el primer festival de música Punk de l'illa. I fou al 2014 quan un grup de joves va decidir crear una festa per promoure els valors artístics del municipi, amb la marca ARTENVIU.

Per tot això, podem contemplar que Puigpunyent és un municipi amb un gran interès cultural i és per això que, conjuntament amb la iniciativa de Wow Mallorca, la qual explicarem més endavant, em va sorgir la idea de realitzar un Itinerari Cultural al Municipi de Puigpunyent a través de rondalles mallorquines i així ajudar al poble a crear una diferenciació turística, ajudar a fomentar el turisme cultural a Mallorca i, com no, ajudar a tots els residents a recordar el seu patrimoni immaterial.

La idea d'aquest treball ha sorgit a partir de la idea original del projecte Wow Mallorca i és per això que ha estat necessari, primer de tot, conèixer els diferents conceptes que engloba aquest. Principalment, cal conèixer i analitzar el concepte de turisme cultural, donant peu a l'evolució d'aquest a Mallorca i diferenciant els tipus de patrimoni que podem trobar a l'illa. Una vegada estudiats aquests conceptes, hem realitzar una anàlisi del projecte mencionat. Aquesta anàlisi s'ha desenvolupat mitjançant un mètode el qual he utilitzat diverses vegades durant el meu grau, i que rep el nom d'anàlisi DAFO. Aquest mètode consisteix en un mapa principal, on indicam totes aquelles debilitats, amenaces, fortaleses i oportunitats d'un projecte o bé una empresa i, d'aquesta manera, podem conèixer els punts forts i dèbils i les seves possibilitats de millora. Una vegada realitzat l'anàlisis, es va detectar una mancança d'informació als municipis amb poca tradició turística. Per aquest motiu vam decidir escollir un municipi de la Serra de Tramuntana que rep el nom de Puigpunyent i que té poca presència en el projecte Wow Mallorca. Aquest municipi mancava de textos de caràcter literari clàssic i va ser per això que vam decidir omplir aquest buit a partir de la literatura popular recollida a l'Aplec de Rondaies Mallorquines d'en Jordi d'es Racó, després d'una gran feina de buidatge i classificació.

2. TURISME CULTURAL A MALLORA.

Abans de començar amb el corpus central del treball, és necessari conèixer i entendre en què consisteix el Turisme Cultural a Mallorca. La Organització Mundial del Turisme (OMT, 2019), defineix el concepte de turisme cultural com "un tipo de actividad turística en el que la motivación esencial del visitante es aprender, descubrir, experimentar y consumir los atractivos/productos culturales, materiales e inmateriales, de un destino turístico."Pel que fa a la Mallorca dels darrers anys:

> «El turismo cultural no se ha desarrollado en Mallorca como modalidad turística autónoma, con usuarios específicos que buscaban este tipo de producto, sino que se ha desarrollado, generalmente, como complemento a las actividades características vinculadas al turismo mayoritario de sol y playa. No obstante lo anterior, no debemos olvidar que en Mallorca el turismo cultural era una base muy importante del turismo previo al desarrollo del turismo de masas, donde los visitantes de antaño tenían interés en conocer los elementos más interesantes de nuestro patrimonio y de nuestra historia, tal como atestiguan los contenidos de las viejas guías turísticas que aún podemos encontrar en las librerías de Lance». (Arrom Munar, J. 2010: 37)

Aquestes línies contemplen que actualment el turisme cultural és un complement de l'activitat turística present a l'illa però remarca que, als inicis del turisme a Mallorca, era una base important. Tal vegada, cal destacar que els orígens del turisme ja eren de caràcter cultural, no només en el cas de Mallorca i anaven associats, en primer lloc, a l'aristocràcia així com també a la burgesia adinerada. L'any 1960, les illes van veure un canvi en el seu model turístic, a causa de l'evolució d'un turisme individualitzat a un turisme de masses, que va venir per quedar-se. Fou en aquest moment quan el turisme va passar a ser la principal activitat econòmica de l'illa.

Des de fa quatre anys hem vist com ha augmentat la preocupació pels efectes negatius del turisme de masses. A partir d'aquest moment, els agents del turisme comencen a crear iniciatives per arribar a una desestacionalitat turística, donant importància a altres tipus de turisme, com podria ser el cultural. Aquesta és la publicitat que va promoure l'AETIB[1] l'any 2017 per captar l'atenció dels turistes en temporada baixa:

[1] AETIB: Agència d'Estratègia Turística de les Illes Balears (sector públic).

> «Tenéis en vuestras manos la propuesta de unas Islas Baleares diferentes, una Mallorca, Menorca, Ibiza y Formentera que durante el otoño, el invierno y la primavera adquieren todo su esplendor y belleza. Una belleza que, acompañada de una gran oferta de eventos y posibilidades de visita, nos convierte en un destino ideal, donde el estilo de vida mediterráneo se hace plenamente presente. Las Islas Baleares entre septiembre y mayo son las islas de la cultura, del deporte, de la cultura popular tradicional, del patrimonio y del arte, de la buena gastronomía, de la naturaleza y el senderismo, del birdwatching, de las ferias tradicionales... Los momentos del año más deseados por los residentes son los que van más allá del verano. Better in winter, porque es la época del reencuentro con la experiencia y la calidad de vida, con las Islas más auténticas, más apacibles, con más color, más mediterráneas... más nuestras. Por ello, os invitamos a conocer ese pedazo de paraíso, nuestro paraíso, donde descubriréis la esencia del Mediterráneo». (AETIB, 2017)

Després d'una recerca d'informació i d'haver analitzat els documents mencionats anteriorment, ens podem fer una idea global i generalitzada de com ha anat evolucionant el turisme cultural a les nostres illes. Amb la següent notícia, podem completar la informació i veure com el turisme cultural de cada vegada guanya més importància.

> «L'any 2019, es notícia la visita d'experts en turisme cultural a la nostra Illa. La setmana del vuit de novembre del 2019, visiten per primera vegada l'illa de Mallorca experts en turisme cultural de l'Icomos, entesa com una organització vinculada a la Unesco, per fer referencia a Mallorca com a destí madur per la seva bona gestió de posicionament en nous segments turístics posant com exemple el turisme cultural amb diferents modalitats dins aquest tipus d'activitat turística, com podria ser el patrimoni històric, natural, art o gastronòmic.» (Diario de Mallorca, 2019).

Si comparam l'actualitat amb el turisme dels anys 50 tal vegada podríem dir que, a dia d'avui, aquesta tipologia de turisme no vendrà acompanyada per un turisme individualitzat, sinó que possiblement l'illa continuï rebent un turisme de masses, però per ventura el turista visitant no cercarà únicament sol i platja, sinó que ho complementarà amb altres tipologies, com per exemple la de turisme cultural. Concretament a Mallorca, disposam de molts recursos culturals juntament amb iniciatives que van sorgint per fomentar-lo.

2.1. El patrimoni material a Mallorca

"Se entiende por patrimonio material los monumentos, grupos de construcciones o sitios de valor histórico, estético, arqueológico, científico,

etnológico o antropológico" (Munjeri, D. 2004). D'aquesta manera, Munjeri defineix el què entenem per patrimoni material. Per tant, podem dir que el patrimoni material està format per la unió dels béns immobles, és a dir aquells que és impossible el seu trasllat (p.e La Seu), i també pels béns mobles, els quals es poden desplaçar del seu lloc d'origen a un altre lloc (p.e Bous de Costitx).

Per tal de poder tenir una idea generalitzada de la importància del patrimoni material a Mallorca, la idea principal, consistia en fer una recerca dels llocs més visitats utilitzant les dades de visitants de cada un dels llocs. Malauradament, a causa de l'actual situació de confinament en què ens trobam ha estat impossible contemplar aquestes dades. Per tant, per tal de conèixe'ls ens hem decidit per la utilització d'una eina universal com és Google, ja que ens dóna l'opció de conèixer quins són els llocs més visitats de Mallorca mitjançant les valoracions i les puntuacions que els visitants atorguen a aquests indrets[2]. Aquests són els 10 primers llocs patrimonials més visitats:

1. Catedral de Palma.
2. Castell de Bellver.
3. La Almudaina.
4. Monestir de Lluc.
5. Ferrocarril de Sóller.
6. Es Baluard.
7. Cartoixa de Valldemossa.
8. Son Marroig.
9. Castell de Capdepera.
10. Castell d'Alaró.

[2] Palma: lugares más visitados, s.d

Gràfic 1*: Puntuació dels turistes als llocs visitats a Mallorca.*

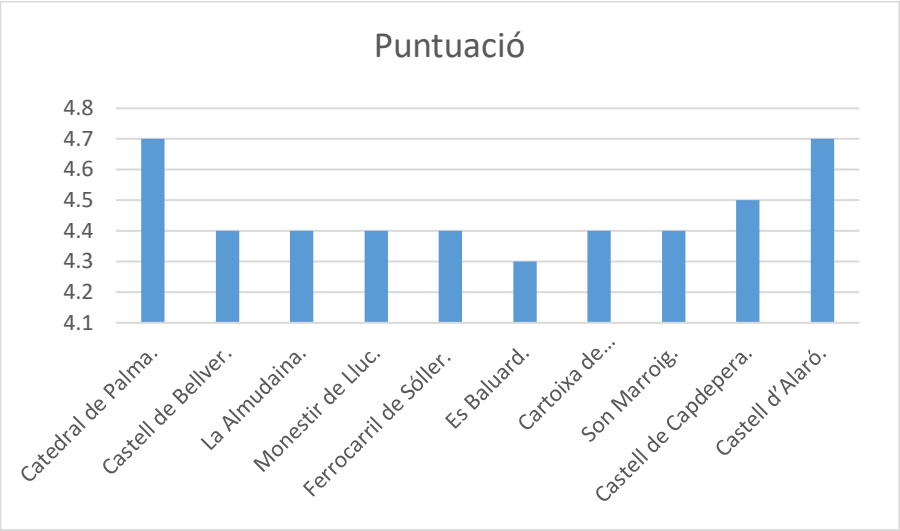

Font: Elaboració pròpia.[3]

A l'anterior gràfic podem veure quina és la puntuació que els turistes que trien Mallorca com a destinació turística atorguen als llocs que han decidit visitar de l'illa. Cal remarcar que no concorden els llocs amb més afluència amb la puntuació que se'ls dona, ja que podem veure com la Catedral de Palma té la mateixa puntuació que el Castell d'Alaró.

2.2 Patrimoni immaterial

L'any 2019, seguint les directrius de la Convenció per a la salvaguarda del patrimoni cultural immaterial de la UNESCO aprovada l'any 2003, el Govern de les Illes Balears va aprovar una nova llei per protegir, fomentar i salvaguardar el patrimoni cultural immaterial de les Illes Balears. A l'article 2.1 de la Llei 18/2019 es defineix el patrimoni cultural immaterial com:

> […] els usos, les representacions, les expressions, els coneixements i les tècniques, juntament amb els instruments, els objectes, els artefactes i qualsevol altre suport material vinculat als béns immaterials objecte de salvaguarda, com també els espais, els indrets i els itineraris culturals i naturals que hi són inherents, i que les comunitats, els grups i, en alguns casos, les persones reconeguin com a part integrant del seu patrimoni cultural.[4]

[3] Dades obtingudes de Google.
[4] CAIB 13/04/2019

A més, en la mateixa llei es van definir els àmbits en què es manifesta el patrimoni cultural immaterial i que són els següents:

- Formes de comunicació, tradicions i expressions orals i les seves produccions, incloses la llengua i les seves modalitats i particularitats lingüístiques com a vehicle del patrimoni cultural immaterial, com també la toponímia tradicional com a instrument per a la denominació geogràfica del territori.
- Activitats productives, processos i tècniques artesanals tradicionals.
- Festes, creences, rituals i cerimònies.
- Arts de l'espectacle, representacions, jocs i esports tradicionals.
- Manifestacions sonores, música, danses i balls tradicionals.
- Salut, alimentació, gastronomia i elaboracions culinàries.
- Coneixements i usos relacionats amb la naturalesa i l'univers, aprofitaments específics i percepció del territori.
- Formes de sociabilitat col·lectiva i d'organització social, com també els usos i els costums tradicionals i el dret consuetudinari de cadascuna de les illes, inclosa la tradició jurídica privativa pròpia de cada illa. [5]

Al capitol II del llibre "Patrimonio Inmaerial: definición, clasificación y criterios" Delgado ens completa la definició, afegint a el concepte de cultura tradicional de la següent manera:

> «Con relación a todo este proceso aparece también desarrollado el concepto de "cultura tradicional", entendida como aquello que inconscientemente es transmitido como una seña de identidad de una determinada colectividad y que le da sentido a la sociedad en un momento dado, abandonando así la idea de "tradicional" como sinónimo de arcaico, atraso y otros». (Delgado, 2011: 21).

Per les característiques d'aquest tipus de patrimoni, cal destacar que ja que no consta de suport físic tal vegada és una mica més fràgil i és per això que requereix ser conservat i promogut d'una manera diferent a la del patrimoni explicat anteriorment. El patrimoni immaterial no és una edificació que es manté en peu per sí mateixa, requereix de la voluntat de la població per tal que continuï viva en el temps, ja que la majoria d'aquestes expressions són de caire oral i tradicional que es transmeten de generació en generació. Exemples d'aquest patrimoni els trobam en festes com el Firó de Sóller, danses com els Cossiers de Montuïri, cants com el Cant de la Sibíl·la o bé en la literatura oral que té com un dels màxims exponents l'Aplec de Rondaies Mallorquines.

Turisme i patrimoni van més de la mà que mai a partir del moment que sorgeixen diferents iniciatives per la desestacionalització el turisme a Mallorca a

[5] CAIB 13/04/2019

partir del foment de la cultura i el patrimoni de la nostra illa. L'exemple més clar que podem trobar és la iniciativa que va posar en marxa el Consell de Mallorca l'any 2015 per tal de donar a conèixer als visitants i posar en valor el patrimoni immaterial de Mallorca.

Aquesta iniciativa, que rep el nom de WOW Mallorca (Wolking on words), consisteix en la idea de crear itineraris turístics a través de la literatura que gira al voltant de la nostra illa.

3. WOW MALLORCA : ANÀLISI I CRÍTICA.

Com ja s'ha mencionat en l'apartat anterior, Wow Mallorca consisteix en una iniciativa creada pel Consell de Mallorca per fomentar el turisme cultural i/o literari a l'illa. Aquesta iniciativa pretén fomentar un altre model turístic a partir de la creació de diferents rutes literàries amb la característica que es poden seguir i conèixer els diferents indrets a partir d'una aplicació per a dispositius mòbils o bé mitjançant la plataforma web.

A continuació analitzarem les funcions principals i secundàries que trobam tant a la plana web com a les aplicacions d'aquesta i una vegada analitzades les funcions realitzarem un anàlisi general d'aquestes. Cal remarcar que tota la informació que veurem a continuació l'he obtinguda de les aplicacions per mòbil i a través de la plana web de www.wowmallorca.com.

3.1 Funcions:

Una vegada iniciada la plana web o bé l'aplicació per mòbil, a banda d'escollir l'idioma que volem utilitzar, trobam una breu descripció de la finalitat per la qual va sorgir el projecte WOW Mallorca. Segons podem comprovar a la plana web de WOW Mallorca, és descriuen els objectius de la següent manera:

> « Mallorca és un paradís, si ho pots resistir.". Són paraules de Gertrude Stein a un jove Robert Graves l'any 1919. Un segle més tard, l'illa ha estat completament transformada per la indústria turística, però conserva el bagatge cultural d'una terra que ha estat cruïlla de pobles i manté viva la seva cultura i tradicions. El projecte WoW Mallorca us ofereix connectar-hi amb diversos recursos.» (Wow Mallorca, 2020)

Si continuam consultant aquest apartat, i volem profunditzar d'una manera més exhausta amb els objectius, trobam altres apartats on se'ns explica el següent:

> «Que fita i descriu els principals elements de patrimoni cultural –material i immaterial- que es troben a Mallorca. És una eina al servei de la descoberta de l'entorn, senzilla i intuïtiva, que us permet identificar i conèixer millor el patrimoni de l'entorn, en tot moment, o bé planificar recorreguts culturals amb l'exploració prèvia del mapa. El recurs incorpora tecnologia de geolocalització que el fa idoni per consultar en dispositius mòbils.» (Wow Mallorca, 2020)

A continuació s'explica de manera molt resumida en quines dues fases s'ha creat el contingut que inclou WOW Mallorca. En la primera fase es desenvolupen tots els elements que es senyalitzen dins el mapa (arqueologia, arquitectura, arts, etnologia, paisatge i natura) conjuntament amb els components intangibles com la literatura i les llegendes. Es entrant a la segona fase on es destaquen les funcions que explicarem més endavant. [6]

Com ens indica a la mateixa plana web, pel que fa a la primera fase, trobarem desenvolupats els camins de Wolking in Words (Mallorca Literaria)[7] i L'illa dels tresors (Mallorca aventura i llegendes), que són aquests dos projectes que analitzarem a continuació.

Tant al web com a l'aplicació, el que destaca a la pantalla principal són els tres grans apartats que hi apareixen i que descriurem a continuació:

Se'ns dóna accés al primer apartat amb la paraula mapa. Una vegada hi entram, ens dóna accés a descobrir què és el que volem visitar i, a través de les diferents opcions que hi apareixen, podem realitzar una ràpida recerca. Aquestes opcions són: població, categoria, època, estil i especificacions.

El segon apartat que podem trobar a la pàgina principal és el de rutes literàries i ens dóna accés a les set rutes següents:

1. Palma, ciutat literària.
2. De Deià a Valldemossa.
3. De "Bearn" a "Solnegre"
4. Paisatges de Tramuntana.
5. El mitjorn poètic.
6. Paissatges de Llevant.
7. Cultura oral del Pla.

En el cas de fer clic a una d'aquestes rutes ens apareixen una sèrie d'imatges amb paisatges de la ruta seleccionada juntament amb un mapa el qual ens indica la ruta i els punts d'aturada. Quan clicam un d'aquests punts ens mostra el recurs literari que han escollit sobre l'indret així com una breu descripció històrica i, en algun dels indrets, també ens dóna l'opció de vistualitzar un vídeo. A la següent imatge, podem veure de quina manera ens ho indica.

[6] Informació obtinguda de la plana web de WoW Mallorca.
https://www.wowmallorca.com/ca/projecte/

7 Cal destacar la publicació d'un llibre Walking on Words disponible amb diferents idiomes (català, inglés, alemany i castellà) a alguns museus i llibreries seleccionades de Mallorca, el qual recull les diferens rutes literaries amb els recursos corresponents.

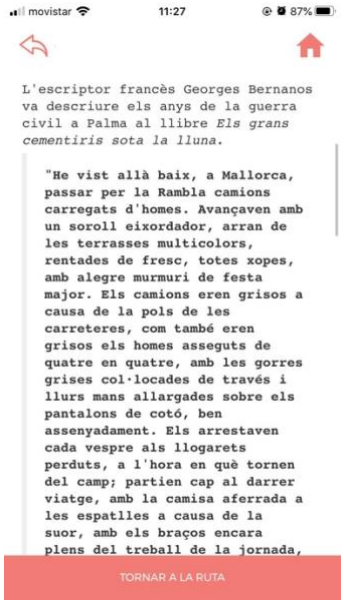

Imatge 1: *Captura de pantalla de l'Aplicació WOW Mallorca.*

Imatge 2: *Captura de pantalla de l'Aplicació WOW Mallorca.*

El tercer i darrer gran apartat consisteix en rutes de Llegenda i va dirigit especialment a famílies i infants d'entre 9 i 14 anys. Aquest, recull les llegendes agrupades en els següents temes:

1. Dracs, bèsties i altres criatures.
2. Bruixes, fades i encanteris.
3. Reis, Cavallers i herois de la conquesta.
4. Cultura Àrab a Mallorca.
5. Bubotes i por!
6. Gegants constructors i dimonis feiners.
7. Seducció, amors i desamors.
8. Misteri i encantaments de la mar.
9. Miracles i creences religioses
10. Gestes de persones extraordinàries.

Quan es selecciona una d'aquestes opcions es té accès a la llegenda relacionada amb l'indret en qüestió, però es requereix descarregar-se l'aplicació de l'Illa dels Tresors per poder accedir a la llegenda completa. Aquesta aplicació només es troba disponible per a dispositius mòbils. Una vegada descarregada aquesta aplicació, apareix una pantalla, en la qual se'ns dóna la opció de crear una nova partida. Si iniciam la partida comença el repte de la recerca d'un mapa de l'Illa dels Tresors. A continuació, ens fa escollir un personatge de rondalla i introduir un nom d'usuari per poder començar el joc. Una vegada tenim nom

d'usuari, se'ns mostra un mapa amb tots els temes esmentats anteriorment. Si en clicam un ens mostra tots els punts on hi ha llegendes sobre el tema escollit. Farem clic a una llegenda i podem escoltar-la o bé llegir-la. Si ens interessa seguir jugant a l'Illa dels Tresors hem de cercar tots els personatges amagats d'aquestes llegendes amb l'objectiu de crear un nou mapa. A la següent imatge, podem veure com ens presenta la llegenda l'aplicació de L'illa del Tresor.

Imatge 3: *Captura de pantalla de l'aplicació L'illa dels tresors.*

3.2 Anàlisi

He contemplat diferents mètodes d'anàlisis i he decidit utilitzar el mètode DAFO, ja que és el que més he utilitzat i al que més temps he dedicat durant el meus estudis de Grau. Consisteix en un mètode d'estudi que ens permet analitzar una empresa o bé un projecte, avaluant les característiques internes (fortaleses i debilitats) alhora que les externes (amenaces i oportunitats).[8] En el nostre cas, centrarem l'estudi en el web i les aplicacions de Wow Mallorca posant èmfasi en el turisme cultural.

Abans de començar l' anàlisi organitzarem les idees principals amb format tabla, per tal de després desenvolupar-les.

[8] DAFO: Debilitats, Amenaces, Fortaleses i Oportunitats. En aquest llibre, podem trobar més infromació sobre aques mètode d'anàlisi, concretament a l'apartat 6.4 La Dirección estratégica de la empresa : teoría y aplicaciones. (Guerras i Navas, 2016)

FORTALSES	DEBILITATS
- Molta informació. - Autoguiat a l'aplicació mòbil. - Varietat d'autors. - Projecte realitzat amb dues fases.	- No poder accedir a les llegendes sense descarregar l'App de "L'illa dels tresors". - No pots accedir a la ruta si no disposes de connexió a internet. - Manca d'informació literària d'alguns municipis.
OPORTUNITATS	**AMENACES**
- Gratuït. - Lliure accés. - Fomentar turisme cultural a l'illa. - Dirigit a residents i visitants	- Altres aplicacions (TotMallorca, MallorcaRunaway, Castell de Bellver..). - Cal pagar entrada per visitar alguns dels punts de l'itinerari.

Tabla 1: *Resum anàlisi DAFO*

Referint-nos en primer lloc als factors interns, ens referirem a les fortaleses i a les debilitats de l'aplicació i els seus continguts:

a) Fortaleses: Quan parlam de fortaleses, ens referim a tot allò positiu que ens diferencia d'un altre, és a dir amb poques paraules, és el que s'hauria de potenciar del projecte. Sobre el projecte de Wow Mallorca podríem considerar fortaleses la quantitat d'informació que hi podem trobar. Ens dóna opció a conèixer el recurs literari, informació de l'escriptor i fins i tot informació del lloc on els trobam. També la gran varietat d'escriptors, ja que n'inclouen tant de locals com de nacionals i estrangers. Cal dir que són més els escriptors de parla catalana (aprox. 74) que hi apareixen, seguit pels de parla estrangera (aprox. 23) i en darrer lloc els de parla

espanyola (aprox. 9). Quan accedim a través de l'aplicació mòbil tenim accés a l'opció d'autoguiat, que ens va llegint tota la informació alhora que el visitant pot anar observant el lloc i no mirar el mòbil. I com no, una de les grans fortaleses és que tant els adults com els més petits poden participar d'aquesta experiència, gràcies a l'aplicació de llegendes adaptada per als més petits. És per això que destacam la bona feina de realitzar dues fases en el projecte i així poder enfocar-ho a diferents públics.

b) Debilitats: Tot projecte es pot millorar, i això és fa gràcies a la recerca de les debilitats. Com a debilitat principal cal destacar la manca d'informació d'alguns municipis de l'illa, ja que tal vegada, molts no disposen de textos literaris i queden exclosos dels recorreguts turístics habituals. Un exemple en podria ser Puigpunyent, ja que en aquest cas només es destaquen dues llegendes. Un altre punt dèbil del projecte és que no es pot accedir a la lectura sencera de les llegendes si no et descarregues l'aplicació de L'illa dels tresors. A més, aquesta aplicació està enfocada a un públic infantil i això esdevé una debilitat més, ja que, al nostre parer, aquest tipus de recurs literari com son les llegendes també són interessants per el públic adult. Per finalitzar l'apartat de debilitats, cal destacar la impossibilitat d'accedir a la informació si no es disposa d'accés a internet. Aquest fet esdevé un problema ja que són alguns punts de Mallorca no es disposa de xarxa d'internet, sobretot en alguns indrets de la Serra de Tramuntana.

Pel que fa als factors externs ens referirem a:

c) Oportunitats: En aquest apartat explicarem les parts positives externes de les quals ens pot beneficiar del projecte de Wow Mallorca . En primer lloc cal destacar la gratuïtat de d'accés a tota la informació ja que a diferència d'altres aplicacions, aquesta es pot descarregar sense cost. Un altre aspecte rellevant que cal destacar és que aquest projecte està enfocat tant a visitants com a residents. Aquest fet permet, per una banda, donar a conèixer als residents de Mallorca una part important de la nostra cultura i, d'altra banda, la projecció externa d'aquest projecte permet fomentar un altre tipus de turisme a l'illa de Mallorca.

d) Amenaces: Són les que ens ajuden a veure el tipus de competitivitat que podem trobar al mercat. Observam altres aplicacions, però no ens serveixen d'amenaça ja que tenen objectius diferents als de Wow Mallorca. TotMallorca, MallorcaRunaway, Castell de Bellver són tres exemples d'aplicacions enfocades al turisme cultural. La primera ens deixa veure tots aquells esdeveniments culturals que podem trobar a l'illa. A la segona hi podem trobar fins a 800 punts culturals de Mallorca i, finalment, a la tercera, tota la història i tota la informació possible del Castell de Bellver amb la possibilitat d'autoguiat.
Com a amenaça si que podríem considerar que alguns dels punts de les rutes literàries de WOW Mallorca requereixen la compra d'una entrada per poder visitar, com és el cas de Son Marroig, la Cartoixa de Valldemossa, els jardins d'Alfàbia, la granja d'Esporles o bé les coves del Drac.

Amb aquesta anàlisi de l'aplicació de WOW Mallorca podem extreure diferents conclusions, encara que en aquestes pàgines ens centrarem en la informació que més interessa per a la realització d'aquest treball. Podem concloure que, tot i que la iniciativa del Governs de mallorca és molt positiva, hi trobam una manca d'informació de diferents municipis i indrets de l'illa, com és el cas del municipi de Puigpunyent, municipi del qual només hi apareixen dues llegendes però, per contra, són molts els recursos literaris de caràcter popular que hi podem trobar. A més, cal destacar la dificultat que hem trobat per accedir a la informació, en especial a les rondalles, fil conductor de l'itinerari que proposam.

És per això que, seguint amb la mateixa idea, crearem un itinerari cultura més complet i intuïtiu del municipi de Puigpunyent.

4. EL TURISME AL TERME MUNICIPAL DE PUIGPUNYENT.

Puigpunyent és un municipi de Mallorca el qual ocupa una superfície de 42,3 Km^2. Es localitza a una de les valls ubicades al sud-occidental de la Serra de Tramuntana, emmarcada pel Puig de Galatzó (1.035m), la mola de Planícia (932m), i la Fita del Ram (833m). Format conjuntament amb els nuclis de Galilea, Son Serralta i Conques. Limita amb els termes municipals d'Esporles, Calvià, Banyalbufar, Estellencs (el qual va formar part de Puigpunyent fins al 1836) i Palma i cal destacar que fou declarat Patrimoni de la Humanitat en la categoria de Paisatge Cultural l'any 2011. Segons les darreres dades recollides al 2018, són 1967 els residents que viuen en aquest singular poble de la Serra.

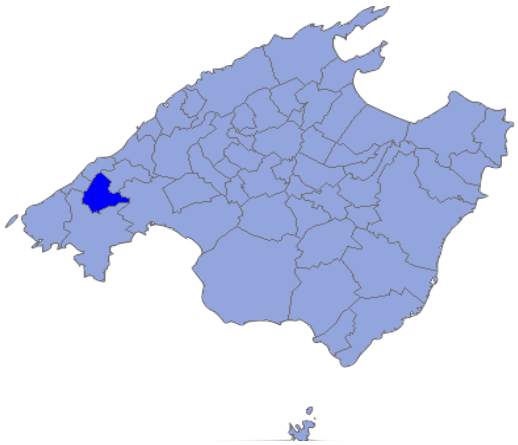

Imatge 4: *Mapa de Mallorca, destacant el municipi de Puigpunyent.* [9]

Es caracteritza per la tranquil·litat d'un poble d'interior i per la seva gran riquesa paisatgística, presentat una gran diversitat de paisatges. La part amb més altura del poble, està formada pels boscos d'alzina i pi, mentres que a mitjana altura podem trobar-hi marjades amb oliveres, ametlers i garrovers. Destacar també la gran quantitat d'espècies endèmiques de flora i fauna. Envoltat d'aquesta bellesa, trobam un conjunt de camins amb un gran grau d'interès cultural, com poden ser ; els camins senyalitzats i oficials que ens

[9] Imatge obtinguda del web: http://www.caib.es/sites/SEQ

permeten arribar a Calvià, Estellencs o al Puig de Galatzó. El Puig de Galatzó , es un dels elements mes estimats pels habitants d'aquesta vila encara que sigui compartit amb dos pobles veïnats (Estellencs i Calvià), ja que romp amb les característiques mencionades anteriorment. Aquest Puig es caracteritza principalment per un paisatge de contrastat, a la part baixa trobam bosc de pins i al cim d'aquest hi predomina la vegetació baixa. [10]

4.1 El tursime.

El darrer Pla Integral de turisme a Puigpunyent, es va realitzar durant els anys 2014 i 2015, des de llavors ençà no s'ha realitzar cap altre tipus de document enfocat al turisme d'aquest petit municipi de la Serra. Aquest pla va ser redectat i elaborat per +Cultura. Turisme i Patrimoni S.L amb la col·laboració de l'Ajuntament de Puigpunyent.

Aquest darrer i únic pla turístic del municipi pretén fer del turisme de Puigpunyent un turisme responsable, contemplant tots els aspectes que inclou aquest: econòmics, socials i mediambientals. La idea principal delt pla, deixant de costat les dades que aporta, consisteix en crear una marca (PUIGPUNYENT VIU LA NATURA), dirigida en primer lloc a tots els residents del poble, per poder conèixer ells mateixos cada un dels recursos i racons del seu poble. En segon lloc és una marca creada per captar nous clients, especialment turistes, encara que també va dirigit a totes les empreses del municipi, tant amb servei de producte com amb servei turístic, que la vulguin utilitzar per marcar els seus productes i oferir un servei diferenciat i d'aquesta manera crear tots junts una xarxa de turisme responsable, rural i de naturalesa. Alhora que va sorgir la idea de crear la marca, va sorgir també la idea de crear una guia de Puigpunyent, la qual recollís la informació i la ruta realitzada de tots els espais a visitar dins el municipi, comerços, artesans, etc. Però per la poca informació trobada, sembla trovar-se únicament en versió digitalitzada al web oficial de L'Ajuntament de Puigpunyent. Tot i això en quant a la ruta turística, podríem dir que si que està senyalitzada físicament, i es poden trobar uns petits panells informatius en els punts d'interès, encara que sembla que ha estat una mica abandonada, ja que

[10] La informació d'aquest apartat ha estat obtinguda del Pla integral de turisme de Puigpunyent.

manquen de cuidats.[11] Pel que fa a la informació de l'itinerari, l'únic recurs que trobam, a banda dels panells, es troba al web de l'Ajuntament on hi apareix un text explicatiu per a cada punt de l'itinerari. La informació és breu i senzilla, i tot i que no hem pogut trobar l'autoria d'aquests texts, podem deduir que es varen realitzar entre els anys 2014 i 2015 i s'inclogueren dins el Pla Integral de Turisme de Puigpunyent al qual ja ens hem referit.

A través de les següents dades, obtingudes a l'IBESTAT, podem observar que el nombre de places dels allotjaments turístics oficials del municipi ha augmentat. Els anys 2014,2015 i 2016 s'ha mantingut amb un nombre de 172 places, i durant els anys 2017 i 2018 ha augmentat a 186 places.

Gràfic 2: *Nombre de places dels allotjaments turístics oficials a Puigpunyent durant els anys.*

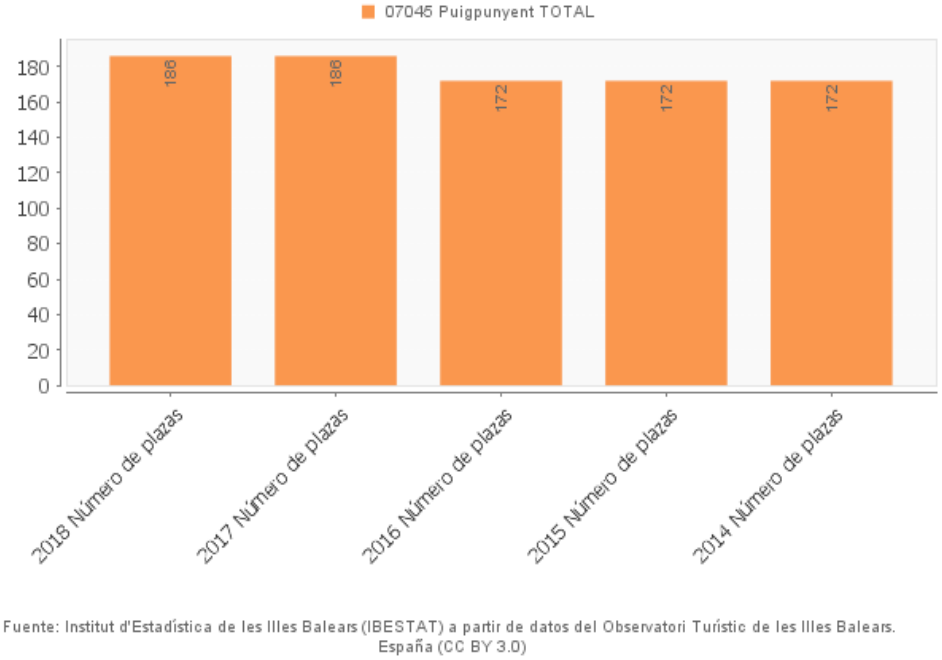

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Institut d'Estadística de les Illes Balears.

Altres dades ens poden ajudar a conèixer la tipologia del turista que arriba al poble de Puigpunyent, dades també obtingudes a l'IBESTAT que ens permeten comprovar quin és el nombre de turistes que arriben a la Serra de Tramuntana, durant el període de 2015 a 2019. Podem comprovar que és la zona

[11] Idem

amb menys afluència turística, tal vegada perquè no és el mateix fer turisme de sol i platja a la Serra, tot i les increïbles platges encara que d'estil rocós.

Gràfic 3: *Nombre de visitants per zones de Mallorca*.

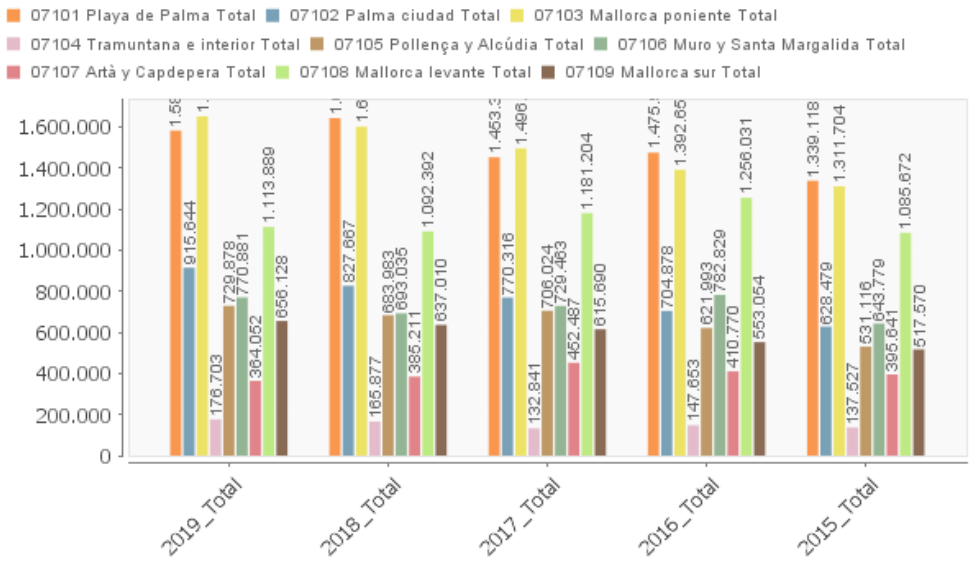

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT)

També cal tenir en compte que dins la mateixa Serra, existeixen pobles d'interior i pobles de costa. Com ja sabem, el municipi elegit, conjuntament amb altres pobles formen la zona interior de la Serra de Tramuntana i no destaquen tant com els pobles de zona costa de la Serra de Tramuntana.

Així que, amb la informació recollida, podríem dir que el turista que arriba a la vila de Puigpunyent ho fa pel simple fet de decidir allotjar-se al poble per pura tranquil·litat o tal vegada un turista que arriba al poble atret per la bellesa paisatgística i per la immensitat de la naturalesa, pel senderisme de la zona o les feixugues carreteres per fer ciclisme. Arribam a la conclusió que la demanada turística principal es basa amb turisme de naturalesa o muntanya , turisme esportiu i turisme rural.

Un cop vist el tipus de turista que visita el nostre poble, explicarem els diferents recursos dels quals aquest disposa.

Pel que fa a recursos naturals, aquest poble disposa d'una gran quantitat de superfícies protegides, és per això que moltes d'elles formen part de l'Àrea Rústica d'Interès Paisatgístic, de l'Àrea d'Especial interès i consta també d'altres àrees protegides on destaquen les alzines. A la següent imatge, podem veure un mapa de l'illa, on amb el color rosa ens indica la part d'aquesta declarada Paratge Natural de la Serra de Tramuntana, com podem veure el municipi de Puigpunyent te part de color rosa que fa referència a les àrees mencionades.

Imatge 5: *Paratge Natural de la Serra de Tramuntana.*[12]

L'Ajuntament de Puigpuynent, va aprovar l'any 2012 l'Adaptació del catàleg municipal del patrimoni històric al pla territorial insular de Mallorca adjuntant les fitxes dels elements catalogats del municipi. Si parlem de recursos culturals, podríem dir que en poden trobar fins a 249 elements protegits en aquest catàleg, entre ells trobam el conjunt històric de Galilea, declarat bé paisatgístic i ambiental, passant pel sistema hidràulic de Son Nét com a bé etnològic en funcionament fins a finals del s XIX. Com no, destacar també els camins catalogats, encara que no tots públics a causa del pas per algunes finques privades. [13]

Com s'indica al web de l'Ajuntament, les principals festes i tradicions, les quals podríem considerar béns immaterials del municipi són: el Festival de

[12] Imatge obtinguda de la plana web: http://www.caib.es/sites/espaisnaturalsprotegits/es/paraje_natural_de_la_serra_de_tramuntana-21742/

[13] Informació obtinguda de l'Adaptació del catàleg municipal del patrimoni històric al pla territorial insular de Mallorca (2012) i també del Pla integral de turisme de puigpunyent.

Música de Puigpunyent, les Festes de la nativitat de la Mare de Déu, les Festes d'estiu de la Mare de Deu d'Agost i la fira Pagesa i Artesana de Puigpunyent .

L'any 2006 es va dur a terme el primer Festival de Música de Puigpunyent. El seu èxit es deu a la gran varietat d'artistes que hi han participat tant de caràcter local, nacional com internacional. Alguns dels artistes destacables que han passat per aquest festival han estat el compositor i guitarrista mexicà M.A Alvírez, el guitarrista xilè Carlos Pérez i el tenor dels Estats Units David Robinson. Les Festes de la Nativitat de la Mare de Déu, és celebren la setmana del dia 9 de setembre al llogaret de Galilea i com a tradició acaben una setmana després amb l'anomenat Festó que reuneix a tots el veïnats i veïnades en un sopar on cadascú aporta un plat.

La fira del municipi també començà l'any 2006 gràcies a la unió de diferents veïnats del poble interessats per la pagesia i l'artesania i amb l'objectiu d'ajudar en la recuperació del patrimoni, creant així l'Associació Vallpuig. Pel que fa a les festes d'estiu de la Mare de Déu d'Agost, és duen conservant des de el S. XVI, encara que al llarg del temps han sofert canvis respecte als seus inicis. Per exemple, entrant al S.XX, les festes es traslladaren de la Plaça de l'Església a les altres places del poble i com a tots els pobles de Mallorca, han evolucionat d'unes festes amb tradicions religioses i ancestrals a unes festes on, al carrer, el ball i la festa és el més important.[14]

[14] Informació obtinguda gràcies al programa de les festes d'estiu de la Mare de Déu d'agost de l'any 2008 del municipi de Puigpunyent i també de la plana web de l'Ajuntament de Puigpunyent www.ajuntamentdepuigpunyent.com

5. LES RONDALLES MALLORQUINES A PUIGPUNYENT. PROPOSTA D'ITINERARI.

En aquest apartat, ens referirem al patrimoni immaterial del poble de Puigpunyent, i concretament dels recursos literaris. Sabem que Puigpunyent no ha estat un poble el qual hagi cridat l'atenció a escriptors de culte, com Robert Graves, George Sand o Agatha Christie però és en aquest apartat on destaca la importància de la literatura popular als indrets als quals tal vegada durant la historia no han estat turísticament coneguts ni visitats. És per això que he decidit omplir el buit que ens deixa el projecte de Wow Mallorca sobre els municipis no reconeguts per grans escriptors amb la idea de crear una ruta al municipi de Puigpunyent enfocada a la literatura popular. És cert, que la iniciativa de Wow Mallorca, consta de llegendes populars, però com ja hem dit només se'n destaquen dues llegendes d'aquest municipi, La por de Son Fortesa i El tresor del Puig de na Fàtima. L'objectiu d'aquest treball és donar a conèixer un Intinerari Cultural al municipi de Puigpunyent donant importància a la literatura popular, en aquest cas a les rondalles.

Al capitol titulat "La Rondalla" del Tradicionari, Encilopèdia de la cultura popular de Catalunya Catalina Valriu ens descriu la rondalla com:

> «Una rondalla és una narració anònima en prosa, transmesa de generació en generació de forma oral, de fets que es presenten com a imaginaris. Les rondalles són universals en el sentit que els seus trets essencials es retroben amb poques variacions pràcticament en totes les cultures i alhora són profundament locals, perquè s'adapten a les característiques específiques de cada comunitat que les narra.» (Valriu, 2010: 165)
> .

La professora Valriu explica també quina és la funció o bé la utilitat de les rondalles de la següent manera:

> «Les rondalles, essencialment, transmeten valors. En un nivell profund transmeten valors de caràcter universal, ensenyaments morals comunament acceptats i, en un nivell més superficial, sovint transmeten normes de conducta pròpies d'una comunitat determinada. Però sempre ho fan d'una manera literàriament atractiva, engrescadora, plaent per a qui les escolta o les llegeix, sense feixugues i explícites consideracions morals. Probablement aquesta és una de les claus de la seva acceptació, del seu èxit a través dels segles i dels territoris.» (Valriu, 2010: 165)

Per això, abans de concretar com serà el nostre itinerari i després d'una gran feina de buidatge i classificació, donarem a conèixer el recull de rondalles relacionades amb la vila de Puigpunyent. Cert és que no hauria estat possible sense l'Aplec de Rondaies Mallorquines d'en Jordi d'es Racó escrit per Antoni Maria Alcover amb el pseudònim d'en Jordi des Racó. Aquest aplec, està format

per 24 toms dins els quals s'hi inclouen diferents nombres de rondalles. A cada rondalla s'especifica qui la va contar i on. Gràcies a això, conjuntament amb l'article de La geografia de les rondalles escrit per Vicenç Jasso l'any 1992, he pogut seleccionar quines són les rondalles contades per algú de Puigpunyent i situades al municipi.

El professor Jasso ens dóna quatre títols: "Bruixes, bruitxots i fullets", "En lau fe't-pendre i dues bruixes" , "Una herba que deixaren es moros","Sa por de Son Fortesa" i "Un altre tresor a n'es puig de Na Fàtima". A aquests hi hem afegit: "Es tresor d'es Puig de Na Fàtima","Sa muleta de plata"," S'hortelà de Son Net" i "Es gall de foc de Son Bru" i hem decidit no tenir en compte "Bruixes bruixots i fullets", "En lau fe't-pendre i dues bruixes", "Una herba que deixaren els moros" i "Un altre tresor a n'es puig de na Fàtima", unes a causa de la llunyania dels llocs des del poble de Puigpunyent i d'altres a causa de la privacitat dels llocs, als quals no podem accedir-hi ni unir-ho amb cap indret del municipi.

Així doncs, finalment aquestes són les rondalles seleccionades de l'Aplec de Rondaies Mallorquines d'en Jordi d'es Racó , després de la feina de classificació i buidatge, a partir de les quals dissenyarem la ruta per aquest treball:

1. Es tresor d'es Puig de Na Fàtima. (tom XXIV pg.10).
2. Sa muelta de plata. (tom IV pg. 141).
3. S'hortelà de Son Net.(tom V pg. 141).
4. Es gall de foc de Son Bru.(tom XXIV pg.45).
5. Sa por de son Fortesa. (tom XXIV pg.42-43).

5.1 Proposta de la ruta turística

La durada d'aquest itinerari o ruta literària pel municipi de Puigpunyent és d'aproximadament 2 hores i 30 minuts, amb un recorregut d'aproximadament 3 kilòmetres. Aquesta ruta està enfocada a tots els públics i per això consideram les famílies el nostre públic potencial.

Aquest itinerari es de lliure accés. Per aquest motiu qualsevol visitant podrà adaptar-se a ell i realitzar-lo el dia i en l'horari que consideri més adient.

El projecte de ruta turística inclou una plataforma web on hi haurà tota la informació necessària per poder realitzar aquest itinerari. A més, el projecte inclou la incorporació a cada punt d'interès d'un piló de fusta on s'hi instal·larà

un codi “QR”. Amb aquesta eina, tota persona que es trobi a qualsevol dels punts de la ruta tendrà accés directe a la nostra plana web i, conseqüentment, a la informació del lloc i la rondalla seleccionada per aquest. Cal destacar també que si les persones que volen fer la ruta i no disposen de dispositius mòbils podrán accedir a tota la informació amb papaer mitjançant la nostra pàgina web o bé també es podria trobar disponible a les dependències de l’Ajuntament de Puigpunyent.

Pel que fa a la promoció de l'itinerari, aquest s’hauria de promocionar a través del web de l’Ajuntament de Puigpunyent, així com a les xarxes socials i, a més, incorporar-lo dins el Pla Integral de Turisme del municipi. Una vegada coneixem les característiques principals de l’itinerari, passarem a mostrar quin serà el seu recorregut. Cal destacar que encara que el municipi estigui format per diferents nuclis de població, ens dedicarem únicament a la vila de Puigpunyent per facilitar que la ruta és pugui realitzar sense necessitat de vehicle.

Aquest és el mapa general del nostre recorregut. La idea és realitzar-lo des de el punt A al punt E, encara que no hi hauria cap problema per fer-ho a la inversa o alternant els diferents punts.

Imatge 6: *Google maps.* Creació pròpia.

A- Sa muleta de plata
B- S'hortelà de Son Net
C- Es tresor d'es Puig de Na Fàtima
D- Es gall de foc de Son Bru.
E- Sa por de son Fortesa.

Amb tot això, passam a explicar punt per punt el nostre itinerari. Per tal de fer-ho de la manera més clara i concisa, s'ha realitzat una fitxa especifica per a cada punt on s'hi inclou el context històric i una descripció de cada un dels punts, juntament amb la ubicació del lloc i el nivell de protecció en cas que estigui catalogat.

A. Sa muleta de plata

- Ubicació

Església Parroquia de l'Assumpció de Nostra Senyora.

- Nivell de protecció:

A

- Context històric: "Església parroquial construïda entre els segles XVIII i XIX, que recull la tradició estilística del model tradicional de temple mallorquí originat al segle XVII. És de planta basilical, nau única amb cinc capelles laterals." Adaptació del catàleg municipal del patrimoni històric al pla territorial insular de Mallorca. Fitxa d'elements catalogats: 2012:.112).
- Rondalla: Sa Muleta de plata

Tabla 2: *Punt A de l'itinerari (Sa muleta de plata).* Elaboració pròpia.

Imatge 7: Església Parroquial de Puigpunyent.[15]

[15] Imatge obtinguda de la plana web: http://campanars.blogspot.com/2012/09/puigpunyent.html

B. S'hortelà de Son Net

- Ubicació

  Gran Hotel Son Net.

- Nivell de protecció:

  B

- Context històric: "Cases de possessió estructurades entorn a la clastra, amb dependències annexes als quatre cossos principals i tafona (EC11/A). La configuració actual és resultat de la construcció d'edificis en diferents èpoques: els de nord i est, datables entre els segles XV i XVI, i els de ponent i migjorn, entre els segles XVII i XVIII. Tots ells rehabilitats per a usos hoteler i de restauració. El dos cossos originals estan construïts de paredat en verd i presenten les façanes sense referir. Són de dos aiguavessos, dues plantes i coberta de teulada a dues vessants. Els buits es distribueixen arbitràriament. La tafona està annexa al cos oriental. Els cossos més moderns són de dos aiguavessos i presenten tres plantes, cobertes amb teulada a doble vessant. L'espai interior està articulat a partir de la successió d'arcs rebaixats i escarcers que sustenten forjats enteixinats. El cos de migjorn integra la capella en la primera crugia i l'escala d'accés a la planta noble, de dos trams, que ascendeix des del vestíbul de la segona crugia. La façana està enlluïda i restaurada. Presenta dos eixos compositius centralitzats per sengles portals rodons, definits per rebranques de pedra i dovelles de marès, amb clau destacada i motllura decorativa que dibuixa el perfil del portal. L'eix de l'esquerra constitueix el portal forà; marca un eix definit per un rellotge de sol instal·lat el 1998, en substitució de l'original, i un ull de bou. A banda i banda, finestres balconeres a la planta noble i finestres horitzontals en el porxo. En la teulada destaca l'espadanya amb campana. L'eix de la dreta, també de tres línies de buits està destacat per la presència d'una petita logia de tres arcs sobre columnes estilitzades amb capitell jònic, delimitada amb balustrada. El cos de ponent actua a l'actualitat com a façana principal. A l'interior, les dues crugies articulades amb arcs escarcers sobre pilars i coberta amb voltes de quatre punts. En façana, cinc eixos de biuts definits per finestres balconeres en planta noble i pis, que conserven guardapols decoratiu, tot centralitzat pel portal d'ingrés, d'arc escarcer construït amb peces de marès, i coronat per l'escut del llinatge Nét. La clastra està ocupada per l'aljub, lleugerament elevada de la cota zero, formant dos nivells que estan empedrats, i un coll de cisterna." (*Adaptació del catàleg municipal del patrimoni històric al pla territorial insular de Mallorca*. Fitxa d'elements catalogats, 2012: 92).
- Rondalla: S'hortelà de Son Net.

Tabla 3: *Punt B de l'itinerari (S'hortelà de Son Net).* Elaboració pròpia.

Imatge 8: Hotel Son Net.[16]

[16] Obtinguda de la següent plana web: https://www.restauranthotelbar.com/noticia/6991/lifestyle/el-gran-hotel-son-net-celebro-su-20-aniversario.html

C. Es tresor d'es Puig de Na Fàtima.

- Ubicació

Carrer de la Vela, darrera la plaça de l'Ajuntament.

- Descripció: Ens trobam darrera la plaça de l'Ajuntament, però no en xarrarem d'aquesta. Si mirau a la vostra dreta i a la vostra esquerra, podeu veure dos puigs molt semblants. Heu de saber que si mirau cap a l'esquerre trobau Na Bauçana i cap a la dreta Na Fàtima. En aquest poble sempre s'ha dit que al Puig de Na Fàtima s'hi amaga un tresor. És per això que vos contarem la rondall del Tresor d'es Puig de Na Fàtima. A més, en acabar aquesta rondalla coneixereu per què els gegants d'aquest poble reben el nom del Bou i na Fàtima.
- Rondalla: Es tresor d'es Puig de Na Fàtima.

Tabla 4: *Punt C de l'itinerari (Es tresor d'es Puig de Na Fàtima)*. Elaboració pròpia.

Imatge 9: Puig de Na Bauçana.[17]

Imatge 10: Puig de Na Fátima.[18]

[17] Imatge obtinguda de *Google Maps.*
[18] Imatge obtinguda de *Google Maps.*

D. Es gall de foc de Son Bru.

- Ubicació

Son Bru.

- Nivell de protecció:

  A

- Context històric: El denominaren com a Gall de Foc, a un jaciment Arqueològic de cronología romana, encara que sense ùs actual.[19]

  "No es conserven estructures visibles, només restes aïllades d'un possible poblat. En superfície apareixen ceràmiques, principalment àmfores, ceràmiques comunes i sigilates, i fragments de teules romanes.". (Adaptació del catàleg municipal del patrimoni històric al pla territorial insular de Mallorca. Fitxa d'elements catalogats: 2012: 451-452).

- Descripció: Sabem que aquí no veis cap tipus de jaciment arqueològic, veis una simple plaça. No podrem saber com es aquest jaciment, ja que és troba en una propietat privada, però vos contarem una rondalla que en xerra i es contava molt per aquesta barriada de la vila.
- Rondalla: Es gall de foc de Son Bru.

Tabla 5: *Punt D de l'itinerari (Es gall de foc de Son Bru).* Elaboració pròpia.

Imatge 11: Gall de foc. [20]
Imatge 12: Plaça de Son Bru. [21]

[19] Informació obtinguda de l' Adaptació del catàleg municipal del patrimoni històric al pla territorial insular de Mallorca Puigpunyent (2012).
[20] Imatge obtinguda de l' Adaptació del catàleg municipal del patrimoni històric al pla territorial insular de Mallorca Puigpunyent (2012).
[21] Aquesta imatge, és de creació pròpia.

E. Sa por de Son Fortesa.

- Ubicació

  Entrada a Son Fortesa

- Nivell de protecció:

  A

- Context històric: "Les cases de Son Fortesa s'organitzen en quatre volums distribuïts al voltant d'una clastra de planta rectangular. L'aspecta acutal respon majoritàriament a la reforma duita a terme en la primera meitat del segle XVII per Joan Mir i Ramis. Les cases s'aixequen al capdamunt d'un terreny marjat, per la qual cosa gaudeixen d'una immillorable perspectiva visual" (*Adaptació del catàleg municipal del patrimoni històric al pla territorial insular de Mallorca*. Fitxa d'elements catalogats: 2012: 35-36).
- Descripció: No som a les cases de Son Fortesa a causa de la privatització de la zona, però si som a les seves terres. És per això que després d'explicar una mica en què consisteixen aquestes, passarem a explicar la rondalla.
- Rondalla: La Por de Son Fortesa

Tabla 6*: Punt E de l'itinerari (Sa por de Son Fortesa).* Elaboració pròpia.

Imatge 13: Cases de Son Fortesa.[22]
Imatge 14: Panoràmica de les terres de Son Fortesa. [23]

Seguint la ruta cultural que proposam, el visitant pot trobar tot un seguit de recursos alternatius durant el recorregut de l'itinerari, així com també diferents comerços on els excursionistes podrán comprar o simplement visitar-los. Aquests recursos els explicarem de la següent manera:

- Entre els punts A i B: En aquest tram inicial de l'itinerari hi trobam el torrent de Sa Riera. És també en aquest tram on trobam la majoria de comerços

[22] Imatge obtinguda de l' Adaptació del catàleg municipal del patrimoni històric al pla territorial insular de Mallorca. Puigpunyent (2012).
[23] Aquesta imatge, és de creació propia.

i serveis com, per exemple, el supermercat Bip Bip, la farmàcia, el bar-restaurant La Vila fins arribar a l'hotel Son Net. Entre els punts B i C, trobarem el forn S'estanc, el bar Can Jordi i l'hotel Son Net.

- Entre els punts B i C: En el següent tram hi trobam llocs d'interès com la plaça de l'Ajuntament i el Pou Nou i diferents comerços com el bar-restaurant Can Jordi i el forn S'estanc.
- Entre els punts C i D: Aquest tram de l'itinerari transcorre pel passeig Comegar Romaguers des del qual podem gaudir d'unes vistes meravelloses a la vall de Son Puig. Hi trobam també el supermercat Ses Cotxeries.
- Entre els punts D i E: En aquest darrer tram de l'itinerari passam per Ca ses monges i es pot arribar al Garrover de ses Sabates. No hi trobam cap tipus de servei ni comerç, ja que els dos bars que hi podríem trobar, Cas Patró i Can Domingo, actualment romanen tancats.

L'objectiu d'aquest itinerari és arribar a omplir el buit d'informació que ens deixa el projecte Wow Mallorca. D'aquesta manera, el que es preten és fomentar el turisme cultural als municipis amb poca tradició turística i, alhora, posar en valor el patrimoni immaterial i complementar l'oferta turística de l'illa de Mallorca. Això ho aconseguim realitzant aquest itinerari que, amb la literatura popular del municipi com a fil conductor, ens permet descobrir tant el folklore literari del poble com diferents indrets d'interès cultural complementat amb l'oferta de serveis per tal de fomentar l'economia local de Puigpunyent.

6. CONCLUSIÓ.

Mallorca és una illa amb una riquesa cultural i patrimonial extraordinària. El foment del turisme a Mallorca sovint ha deixat de banda aquests aspectes en favor d'un altre tipus de turisme que, a parer meu, ha creat una estacionalitat molt marcada i la projecció d'una imatge de l'illa a l'exterior que no ens representa ni ens defineix al 100%. Per sort, com hem vist anteriorment, des de fa uns anys s'ha incentivat la recuperació del turisme cultural posant en valor i fomentant la gran riquesa del patrimoni tant material com immaterial que podem trobar a l'illa de Mallorca. Exemple d'això és la campanya de promoció de l'Agència de Turisme de les Illes Balears duita a terme fa uns anys Better in winter. A més, han sorgit algunes eines per complementar l'estada del visitant a l'illa i fomentar aquesta tipologia de turisme com és Wow Mallorca, un projecte que pretén potenciar el turisme cultural posant en valor el patrimoni immaterial recuperant textos literaris de grans escriptors relacionats amb Mallorca.

Tot i això, hem pogut detectar algunes mancances en la projecció que es fa del patrimoni cultural enfocat al nostre visitant. Wow Mallorca, la principal eina que hem analitzat mitjançant una anàlisi DAFO, destaca sobretot el patrimoni dels indrets amb tradició turística de l'illa. Amb aquesta anàlisi hem conclòs que, tot i les bones intencions del projecte i la gran quantitat d'informació que hi podem trobar, encara hi ha una mancança d'informació d'alguns municipis de Mallorca que també tenen una gran riquesa cultural. Amb tot això, podem dir que Wow Mallorca és una eina complementària que ajuda a fomentar el turisme cultural, però a causa de les mancances que s'hi detecten i a la falta d'informació de diferents municipis, no ajuda a diversificar el turisme a l'illa ja que, com he dit, la majoria d'informació que hi trobam està relacionada amb llocs tradicionalment turístics com poden ser Palma o Valldemossa.

És per tot això que, per tal d'omplir aquest buit, hem decidit elegir un d'aquests municipis, concretament Puigpunyent, i a través de la recerca, buidatge i classificació de textos literaris folklòrics, hem creat un itinerari cultural amb les rondalles com a fil conductor. A través d'aquest itinerari podem conèixer la riquesa del municipi tant a nivell literari com a nivell patrimonial i, seguint el fil de la literatura oral recollida en els texts de l'Aplec de Rondaies Mallorquines, descobrim diferents indrets del municipi de Puigpunyent amb una història i una

riquesa patrimonial i paisatgística comparable amb la de qualsevol altre municipi.

En tots els pobles de l'illa hi podem trobar, en major o menor mesura, diferents mostres de la riquesa cultural, històrica i patrimonial de la nostra terra. És per això que la realització d'aquest itinerari pot servir com a exemple d'allò que cal potenciar si realment es pretén canviar el model turístic de l'illa i així fomentar el turisme cultural, fet que, per ventura, permetria acabar amb l'estacionalitat i diversificar el turisme a l'illa.

Mallorca és molt més que sol i platja.

7. ÍNDEX DE GRÀFICS

Gràfic 1: Puntuació dels turistes als llocs visitats a Mallorca..... 9

Gràfic 2: Nombre de places dels allotjaments turístics oficials a Puigpunyent durant els anys. 21

Gràfic 3: Nombre de visitants per zones de Mallorca**.** 22

8. ÍNDEX DE TABLES

Tabla 1: Resum anàlisi DAFO 16

Tabla 2: Punt A de l'itinerari (Sa muleta de plata). Elaboració pròpia. 28

Tabla 3: Punt B de l'itinerari (S'hortelà de Son Net). Elaboració pròpia. 29

Tabla 4: Punt C de l'itinerari (Es tresor d'es Puig de Na Fàtima). Elaboració pròpia. 30

Tabla 5: Punt D de l'itinerari (Es gall de foc de Son Bru). Elaboració pròpia. . 31

Tabla 6: Punt E de l'itinerari (Sa por de Son Fortesa). Elaboració pròpia. 32

9. BIBLIOGRAFIA

AUTORS

Alcover i Sureda, Antoni Maria (2008) *Aplec de Rondaies Mallorquines d'en Jordi des Racó.* Palma.

Arrom Munar,Joana Maria (2010*). El turismo cultural en Mallorca: recursos, productos y potencialidades*. Facultat de geografía, Universitat de les Illes Balears. Mallorca.

Delgado Méndez, Aniceto (2011): "Patrimonio Inmaterial: definición, clasificación y criterios" amb López Guzmán (coord.), *Patrimonio histórico. Aspectos intangibles y valores turísticos.* Universidad Internacional de Andalucía. Sevilla.

Guerras Martín, L. A., & Navas López, J. E. (2015). *La Dirección estratégica de la empresa : teoría y aplicaciones*. Aranzadi.

Jasso Garau, Vicenç (1992*). La geografia a les rondalles mallorquines*. Facultat de Filosofia i lletres, Universitat de les Illes Balears, Mallorca.

Valriu Llinàs, Catalina (2010) La rondalla. *Tradicionari, Enciclopèdia de la cultura popular de Catalunya.* Enciclopèdia Catalana, vol 7. Catalunya.

Munjeri, Dawson (2004) *Patrimonio inmaterial. Museum international, 221-222 (LVI, 1- 2)* UNESCO. Web https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000135852_spa (Consultada el 01-04-2020).

INSTITUCIONS

Adaptació del catàleg municipal del patrimoni històric al pla territorial insular de Mallorca. Fitxa d'elements catalogats. (2012). Web: https://www.ajpuigpunyent.net/sites/cilma_puigpunyent/files/201907/cataleg_patrimoni_historic.pdf (Consultada el 3-01-2020).

AETIB (2017). Agència d'Estratègia Turística de les Illes Balears. *Better in Winter*. Conselleria de Turisme. Govern de les Illes Balears. Web: https://www.illesbalears.travel/experiencia/es/illesbalears/better-in-winter (Consultada el 9-04-2020).

CAIB (13/04/2019). *Deparament de Cultura-Patrimoni Cultural Immaterial*. Web: https://www.caib.es/sites/departamentdecultura/ca/introduccia/ (Consultada el 3-04-2020).

ICOMS (1999). *Carta internacional sobre turismo cultural.* Web : https://www.icomos.org/charters/tourism_sp.pdf (Consultada el 02-04-2020).

OMT (2019). *UNWTO Tourism Definitions | Definiciones de turismo de la OMT.* Web. https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284420858 (Consultada el 02-04-2020).

Pla integral de turisme de puigpunyent (2014).+ Cultura. Turisme i patrimoni. S.L. Web http://www2.ajpuigpunyent.net/wms/ofo/imgdb//archivo_doc300105.pdf (Consultada el 13-12-2019).

PÀGINES WEB

Diari de Mallorca (2019). Expertos en turismo cultural de la Unesco visitan Mallorca. (2019, Octubre 08). Web. https://www.diariodemallorca.es/mallorca/2019/10/08/expertos-turismo-cultural-unesco-visitan/1454442.html (Consultada el 03-03-2020)

Lugares más visitados. (2020).Web. g2lb=2502548%2C4258168%2C4260007%2C4270442%2C4274032%2C4291318%2C4305595%2C4306835%2C4308226%2C4317915%2C4328159%2C4329288%2C4333265%2C4366684%2C4367952%2C4369397%2C4373849%2C4270859%2C4284970%2C4291517%2C4316256%2C4356899&hl=es&gl=es&un=1&otf=1&dest_mid=%2Fm%2F0jwz5&dest_state_type=sap&dest_src=ts&tcfs=EgoKCC9tLzBqd3o1&sa=X&ved=2ahUKEwjPh9OFzabpAhURlhQKHehVCCIQp_EDMAB6BAgLEA4&mvb=ChIJma5Dq5eoQ0ARvJaWjIHmAkASEgmzlLqXHx5EQBGUZ7OKQXgLQA#ttdm=39.598110_2.898586_9&ttdmf=%252Fm%252F0d720y (Consultada el 04-04-2020)

WOW Mallorca (2020). Web. https://www.wowmallorca.com (Consultada el 23-11-2019).

10. ANEXE (Selecció de Rondalles per l'itinerari del muncipi de Puigpunyent)

Es tresor d'es Puig de na Fàtima

"Oui és qui no sap es puig de Na Fatima de Puigpunyent?

Aquesta Fâtima era sa fia d'un rei moro que romangué encantada dins un penyal d'aquest puig.

No molt lluny hi havia un tresor escondit, d'aquells que es qui los deixava escondits no poria entrar an el cel que qualcú no los hagués trobats. Idò heu de creure i pensar que una vegada una fadrina se retirava horabaixenc de tot, i passa per su allà aont hi havia aquest tresor amagat.

Sent una veu que li diu:

-Escolta, garrida! Gira't un poc! Gira't!

Bona estigué ella per escoltar ni girar-se!

Com la bala se n'anà sa pitxorina, i amb quatre bots fou a ca seva, més retgirada que no sé quà em diga. No ho contà a ningú ni tornà passar pus per tal punt. Se casa, té una fia just ella, i aquesta fia, com tenia una quinzena d'anys, volgué la bona sort que un horabaixa també passàs tota sola per aquell mateix endret d'es tresor amagat; i sent una veu:

Escolta, garrida! Gira't un poc! Gira't!

Ses darreres que tengué de escoltar ni girar-se.

Com un llonzí sen'anà ella cap a ses cases, tota retgirada. Ho contà a sa mare, i sa mare li digué:

- Creuràs que, quan jo era com tu, me succeí lo mateix?

No en tornaren parlar pus, ni manco en passaren altra volta mare ni fia.

Sa fia féu... lo que solen fer ses fies en esser grans: se casà, i tengué una fia, també just ella i sa mare.

Com aquella nina hagué doblegats es quinze, sa mare i sa padrina li digueren:

- Mira, si mai te succeïa de passar tota sola per allà ont diuen que hi ha un tresor amagat, i sentisses cap veu que't digués: Escolta! Gira't!, atura't i escolta, veam què serà; perquè has de sebre que a noltros dues, com érem de sa teva edat, passant totes soles per allà, mos cridaren que escoltässem i mos giràssem, i noltros fogírem més que de pressa.

Aquella al-lotella era agosarada de tot, que no l'espantava un retgiment de soldats, i heu de creure i pensar que un horabaixando Déu va compondre que ella passàs per aquell mateix endret d'es tresor.

Cop en sec sent una veu:

-Escolta, garrida! Gira't un poc! Gira't!

La dona s'atura, se gira, i diu:

-Si ets bona cosa veiès què vols! i si no, vés-te'n a lo més fondo de l'infern!

A l'acte li compareix allà una serpetota com una biga de tafona, i sa veu li diu:

- Ah si tu sabesses jo qui som i sa pena que pas!

- Digau-ho, qui sou, i ho sabré -respon ella.

Som un antepassat teu -respon sa veu-. Vaig deixar amagat aquest tresor i no puc entrar al cel que qualcú no l'haja tret.

- Digau idò què he de fer per treurel-respon s'al•lotella.

Passa tres parenostros per mi! -diu sa veu.

S'al•lotella s'agenoia, i diu tres parenostros amb bona devoció.

Encara no hagué acabat es darrer gloria Patri, com aquella serpetota, que ja era tornada com una torre de molí de vent, esclata fent un tro espantós, i tot foren dobles de vint.

Tres carros hi hagueren d'anar per dur-les-se'n totes.

Ja ho crec que a casa d'aquella al-lota foren rics per tota la vida, i los seus encara ho són.

Ell no se troben a ontsevuia, tres carretades de dobles de vint!"

Font: Alcover, Aplec. Tom XXIV pg.10.

Sa muleta de Plata

"Això era un rei moro que tenia una reina ben bona dona.

El Bon Jesús los envià una nineta com un xerafí.

Proven una partida de dides, i totes sortien amb sa llet xere- ca.

A la fi prenen una esclava cristiana qui lletava, i va fer bone prova de tot. Sa nineta de la reina engreixava de cada dia: la veien créixer.

Aquella esclava va robar es cor de la reina, que sempre li demanava de sa Relligió Cristiana.

S'esclava la hi ensenyà tan bé com va sebre, i la reina un dia li diu:

-Mira, m'has convertida. Som cristiana com tu. Batia'm a mi i sa meva fiona, però alerta a dir-ho a negú! Si el rei ho sabia, mos matava.

-No tenga ànsia -diu s'esclava-; no ho sabrà negú.

S'esclava batià la reina, i li posà nom Maria; i llavò batià sa nina, i li posà nom Aineta.

La reina dins poc temps embolica una malaltiassa, i se mor, i se n'anà cap dret an el cel.

Abans de morir-se, féu jurar as'esclava que jamai abandona- ria N'Aineta i que li faria de mare.

El rei li va dir també que quedava encarregada de sa nina, i que no havia de fer res pus que tenir-la ben regositjada.

Ja ho crec que la hi tenia, que no la deixava tocar amb sos peus en terra.

N'Aineta, com més creixia i se feia més dona, més augmen- tava sa seva gentilesa i gaiardia, i aviat fonc s'al·lota més bella que es sol escaufava. 'La'm contà madò Francina Camps, de Puigpunyent.

Què me'n direu? Ell son pare se n'enamorà.

-Mos hem de casar plegats -li diu un dia.

Sa nina li fuig, tota empegueïda i esglaiada, i se'n va a con- tar-ho a sa dida. Ploraren i feren oració tres dies demanant an el Bon Jesús i a Maria Santíssima que los donassen un camí per sortir de tal enderivell.

Dins es tres dies sa dida diu:

-Mira, farem fer una muleta de plata, buida, que tu hi càpi- gues dedins, amb una finestreta per entrar i sortir. Li farem ets uis foradats perquè pugues goitar-hi. Ses cames i sa coa seran buides i t'hi posarem un sarronet de dobles de vint i menjar. T'a- fiques dins sa muleta; dos negrets, sense que ells sàpien què hi ha dedins, la se'n duran dins un bosc que jo sé ben lluny, i ja anirà ton pare a aclarir tu per ont pares.

Fet i dit, comanen sa muleta de plata així com la s'havien pensada. Tot d'una que els la dugueren, posen menjar i es sarro- net de dobles de vint dins ses cames i sa coa, N'Aineta s'afica dins sa muleta, i tanca de part de dins.

Sa dida agafa dos negrets, i los diu:

-Sa fia del rei ha feta sa promesa de dur aquesta muleta de plata dins un bosc. I sou voltros que la hi heu de dur de part seua, i la hi heu de deixar, i alerta a malmenar-la gens p'es camí! Caminareu set dies cap a ponent, i es dia que farà set, vos trobareu dins un bosc sens fi, i allà heu de deixar sa muleta, i cap aquí són ses feines!

Es negrets, sense sospitar-se de res, se carreguen sa muleta de plata, i de d'allà cap a ponent.

Camina caminaràs, es dia que feia set, se troben dins un bosc sense fi. Hi deixen sa muleta de plata, i cap a cal rei moro falta gent!

I N'Aineta tota solina dins sa muleta de plata, a's mig d'a- quell bosc sens fi.

Cada dia sortia una estona, i aplegava herbetes per menjar, i, com en tenia prou, zas!, ja la tornaven tenir dins sa muleta de plata, tancada de part de dins.

I passà una setmana i una altra setmana, i un mes i un altre mes, i un any i un altre any, i N'Aineta tota solina dins aquella soledat esglaiadora.

A's cap de temps passa per allà,tot caçant,el rei cristià.

Justament N'Aineta pellucava herbetes per dinar, i es cans del rei l'aglapeixen i, nyip-nyap nyip-nyap, cap a ella!, que s'a- de temps passa per allà, tot caçant, el rei cristià. maga com un coet dins sa muleta.

Es cans l'enrevolten, i nyip-nyap nyip-nyap.

Es caçadors s'hi acosten a veure què era.

-Una muleta de plata! -varen dir tots com ho veren-. ¿Què dimoni pot esser això? Arriba el rei, la se mira una estona, i diu:

-Carregau-vos aquesta muleta, i a ca nostra s'ha dit! Ja caçarem més demà.

El rei féu tancar sa muleta de plata dins sa seua cambra, i no hi pensà pus.

N'Aineta atalaiava p'es foradins d'ets uis de sa muleta, i veia com el rei entrava i sortia.

Ell se feia dur es berenar dins sa cambra, i lo endemà que sa muleta de plata hi va esser, com ja el tenia damunt sa taula, surt a donar un parei d'ordes, i N'Aineta què fa? Obri sa finestra, pega bot i salt cap a sa taula, buida es plat an el rei i, zas!, se torna enfonyar dins sa muleta, i tanca de part dins, ben tancat.

El rei al punt s'entrega, i, com veu es plat buit, diu:

-Serà un dimoni de moix. He deixat obert, i m'haurà pegat es salt.

Lo endemà, també com ja tenia es berenar dalt sa taula, hagué de sortir un instant. N'Aineta p'es foradins d'ets uis de sa muleta se'n tem, i surt d'allà dins, més falaguera que un estel, i torna saupar es berenar an el rei.

-Què serà això? -diu ell, com torna-. Ja dec haver tornat deixar obert, i colque moix la m'ha feta. Ara ho he de veure, si demà me succeirà altre tant.

Lo endemà, com tengué es berenar dalt sa taula, féu a posta sortir de sa cambra, i roda clau.
Hi torna a's cap de mitja hora, i ja ho crec que l'hi hagué buidat N'Aineta, més llesta que una centella.

-Aquí hi ha cosa -diu el rei.

I què fa?

Lo endemà, com tengué es berenar damunt sa taula, fa com que anar-se'n, i s'amaga, i se posa a l'aguait.

N'Aineta, tota confiada dels altres dies, surt de sa muleta, i pega grapada an es plat per buidar-lo.

Aquí el rei surt, tot rabent, de s'amagatai, i diu:
-Ja tenim es lladre! Vol dir eres tu que me robaves es bere- nar? ¿I estaves dins aquesta muleta de plata? No em pensava jo que ací dins hi hagués coses tan bones...
N'Aineta, com se veu davant el rei, queda de pedra. Després li puja s'empegueïment i torna més vermeia que la grana.

No vos dic res si ho era garrida llavò i gentil i etcisadora.

An el rei li fogiren ses ganes de parlar, i romangué tot embadalit mirant-la-se, contemplant-la; i com més anava, més garrida la trobava. Com que la s'hagués de menjar amb sa vista.

A la fi li diu:

-Però m'has de dir com és que estaves dins aquesta muleta, i no m'engans per amor de Déu!

Ella l'hi conta tot, fil per randa, i el rei li diu ben resolt:

-Mira, jo som fadrí, i mos hem de casar.

-En voler -diu ella.

-Idò demà, que no hi ha dia més prop -diu el rei.

L’homo, pensa qui pensa com ho havia de fer per presentar aquella al·lota a sa mare ia la cort, i no afinava cap forat ni portell.

Què me'n direu?

Ell aqueix dia li arriba notícia de que un altre rei li havia moguda guerra i que, si no feia via, no hi seria a temps.

No hi havia que pensar en casaments ni casamentes, fins fos passat aquell marruell.

-Aineta -li diu el rei-, tu ja ho veus: fins passada sa guerra, no és possible casar-mos. Tu espera'm, tancada dins sa mule de plata, dins aquesta cambra; comanaré que entren menjar, com si jo hi fos; tu el prens com no hi haja ningú, que no te vegen ni ənb se temin de res; i, en tornar de la guerra, mos casam.

-Deixa'm una penyora, una recordança -diu N’Aineta.

El rei li deixa una güieta d'or i un anell de diamants, sa cosa més preciosa i purificada; comana ben comanat a sa mare que cada dia li entren es berenar dins sa cambra com si ell hi fos: i toca el corn amb tota sa tropa cap a la guerra.

Cada dia, per orde de la reina veia, duien es berenar dins sa cambra del rei.

Sa cambrera que l'hi duia, com veia que lo endemà es plat era buit, i sa cambra havia estada sempre tancada amb clau, sabeu que en tenia, de mal de cap i de mal de ventre sobre qui poria esser que buidàs aquell plat!

Un dia no pogué estar pus; i, com hagué deixat es berenar damunt sa taula, féu com que anar-se'n, i s'amaga a un racó, i se posa a l'aguait.

N'Aineta, ben creguda de que se n'era anada i que era tota sola allà dins, surt de sa muleta, pren es berenar i, zas!, ja torna estar enfonyada dins es seu amagatai.

Sa cambrera ho va veure tot, i se'n va corrents a contar-ho a la reina veia, que era més rabiosa que foc, i dóna orde de que dos criats agafen sa muleta de plata, i la tiren per sa finestra dins es riu, un riu molt fondo i molt ample, qui passava just per baix d'es palau del rei.

Es dos criats agafen sa muleta de plata, i a la una, a les dues, a les tres, sus!, la tiren dins es riu, i tanquen sa finestra i sa cam- bra del rei.

Sa muleta de plata tot d'una se n’anà an es fons; però, com es riu duia molta de fua per allà, la se'n dugué per avall Gns que a una colzada que es riu feia més envant quedà enganxa- per avall, da dins un aritjal de sa vorera.

N'Aineta surt, així com pot, de sa muleta de plata, i amb so sarronet de dobles de vint, camina caminaràs, topa a un monestir de monges, i conta a la mare abadessa tota sa seva vida, i dema- na que per amor de Déu li donin cobri fins altra orde.

La mare abadessa n'hi donà; i allà, dins una cel·la, seguint en tot i per tot la vida de comunidat, com sa monja més exemplar, passà una partida de temps, sense voler sebre res del món; i no duia més curolla que comanar-se a Déu i comanar-hi sa mareta i son pare perquè se convertís i el rei cristià perquè guanyàs sa guerra i tornàs prest.

Què me'n direu?

Ell el rei cristià la guanyà, sa guerra, i se'n torna a ca seva tot eta xalest.

Però quin esglai, quin enuig que se'n dugué com se n'entra dins sa seva cambra i no m’hi troba sa muleta de plata.

Tan avall li caigué allò, que tombà malalt, i cada dia més mal i més al baix, i sa mare tota apurada, i es metges que tiraven con- sulta i no li trobaven remei ni sabien ja què li havien de receptar, perquè ja ho havien provat tot, i era com que posar un pegat a un banc, i cada dia pitjorava.

Es metges acabaren per dir que ells no hi tenien res que fer, i que era cosa d'acudir a Déu de bon de veres.

Aquí la reina veia comanà a totes ses esglésies, monestirs i convents que fessen rogatives perquè Déu salvàs la vida del rei, si convenia.

An es monestir aont estava retirada N'Aineta comencen ses rogatives; ella s'entressent d'es motiu, i agafa la mare abadessa, i li diu:

-Mare abadessa, me pens que si an el rei jo li enviava un ramell que sé fer, aviat reviscolaria.

-Idò, que el faça tot d'una -diu la mare abadessa-, i es donat l'hi durà.

-Idò sí -diu N'Aineta.

Se'n va dins es jardí, cui una partida de flors, ses més garri-des i de més bona olor, en fa un ramell que valia uis per mirar posa per fermai aquell anell de diamants que el rei li havia de xat per recordança. L'entrega an es donat, i es donat el du en el !! rei.

Com el rei veu aquell ramell tan garrit, i afina s'anell de dia mants, va fer una revivaia grossa, que es metges no se'n porien avenir, i tothom cobrà esperances.

Demana el rei de quin monestir era aquell donat que tal ramell havia duit.

L'hi diuen,i el fa comparèixer dins sa mateixa cambra reial, li diu:

-Digau a la mare abadessa que qui m'ha enviat aquest ramell, que me n'envii un altre, si me vol tornar de tot sa salut. Es donat fa sa comanda a la mare abadessa, la mare abadessa crida N'Aineta, i li diu lo que passa.

N'Aineta fa un altre ramell més preciós que es primer, i hi afica a's mig aquella güieta que el rei li havia deixada per recordança.

Es donat se n'ho du an el rei.

El rei, com veu aquella güieta clavada an es ramell, tira es a sa paret, pega bot d'es llit, fa enrengar tota la cort, i hala tothom, i ell davant, cap an aquell monestir!

Toquen a sa porteria, surt la mare abadessa, i el rei li diu:

-Vénc a donar-los les gràcies per aquests ramells que m'han enviats, que m'han tornada sa salut. Que Déu els ho pac així com jo malavetjaré agrair-los-ho! Ara necessit veure sa qui ha fets mal aquests ramells.

La mare abadessa fa sortir N'Aineta.

Tota la cort, i el rei més que tots, quedaren amb un peu alt com se veren davant aquella al·lota tan garrida, tan gentil, tan encantadora.

Vos assegur que la s'hi miraven, arreu, i tots deien que no n'havien vista cap mai de tan bella i gaiarda.

El rei conta tot lo que hi havia, i demana si ella havia fets vots.

La mare abadessa digué que no, que només estava allà dins.

El rei aleshores va dir:

-Aineta, estàs a ses mateixes de que mos casem?

-Estic a ses mateies-diu ella.

-Idò avui mateix- diu el rei.

-Idò en voler- diu ella.

Feren es preparatiu que pertocava;N'Aineta se lleva es vestit ordinari que duia,i se vestí de gala, i se casaren a gust de tota la cort i de tothom.

I no vos dic res ses noves que es feren i ses festes que s'armaren i ses alimares i sarau que mogueren.

Ningú hi cabia de goig i de gaubança.

I el rei amb N'Aineta i N'Aineta amb el rei visqueren anys i més anys com Josep i Maria, i encara són vius, si no són morts i al cel mos veguem plegats.

Amèn."

Font: Alcover, Aplec. Tom IV pg.20-27

S'hortalà de Son Net

"Diuen que tenia un llunari i una vegada que ell feinetjava, a un al·lot a ses cases de s'hort, sabia lletgir, veu es llunari, se posa a lletgir-lo; i tot d'una s'hortolà se veu davant una cateifa de cabrits que li compareixen, ben peus alts, d'es bosc d'En Pieres cap avall.

-Re-cent mil guitzes! –diu ell–. Ja és que em lletgeixen es lunari!

Se'n va corrents a ses cases, i m'hi troba s'al·lot llig qui lig.

Li pega grapada an es llibre, i se posa a lletgir-lo a s'enre- és, i a l'acte tot aquell cabridum descomparegué: eren dimonions boiets, que solen esser uns caps esflorats, molt mals d'a- ar entorn."

Font: Alcover, Aplec. Tom V pg.141.

Es gall de foc de Son Bru

"A Son Bru de Puigpunyent hi ha un sementer que li diuen es gall de foc, perquè conten que un temps n'hi solia sortir un, de gall tot flametjant; cantava a s'auba, i se tornava amagar.

Quan sortia sens falta era es dissabte de Nadal a ves- pre.

Deien que era un tresor que hi havia amagat dins una cova, i que el 'vien de treure amb so ciri pascal. Una ! vegada sembla encès; i se posaren a sortir cans de pertot lladrant com a desesperats i acabussant-se an es qui duien es ciri pascal, que es feren por i reculaven.

Son que hi anaren a treure'l amb aquest ciri pare d'un que m'ho contava deia que, com era es- colanet, moltes vegades n'hi havia qui li oferien doblers si un vespre les volia treure d'amagat es ciri pascal per anar a treure tal tresor, però s'al·lotó mai ho volgué fer. Diuen que d'aquest tresor hi ha una mina fins an es puig de Na Fàtima, per on aquesta anava a veure es gall de foc.

Font: Alcover, Aplec. Tom XXIV pg.45.

Sa por de Son Fortesa

"Fa una corantena d'anys que a Son Fortesa un vespre sentiren, dalt es porxo, allà on tenien penjats ses esquelles, unes bataiades acompassades.

- Què serà això? Què no serà? –va dir la gent que es picarols i estaven devora es foc dins sa cuina.

I cada instant sentien aquelles bataiades, dany-dany- dany danya-dany danya-dany, que arribaren a fer perdre ses riaies a tots.

- Però qui pot esser això? –diu l'amo–. No som tots aquí dins?

– Sí fa –diuen tots; i se miraven bé uns amb sos altres a veure si n'hi mancava cap.

I cada instant vénga dany-dany-dany danya-dany danya-dany dalt es porxo!

Aquella gent no sabien ja aont s'havien de posar, fins que l'amo se revest de coratge, i diu:

- Amb aquestes hem de estar? Ho hem de veure, què és això, enc que es coll hi haja d'anar! Qui em vol seguir, que em seguesca!

S'aixeca, i tothom darrere ell. Pren una escopeta i en dóna una altra a un missatge, les carreguen; un altre agafa una destral, un altre una aixada, un altre un pic, un altre un taiant, i ets altres camella o garrot, i ja són partits per amunt cap allà ont sentien ses bataiades.

Hi arriben, i m'hi troben un moix ajagut d'esquena, cames a l'aire que jugava amb so batai d'una esquella i feia aquelles terribles bataiades."

Si es moix no és tan prompte de fogir, en feien benes,aquella gent.

Vaja quina passada!

Quant és bon ver que sa por no és res, de prop, si la volen veure!

Font: Alcover, Aplec. Tom XXIV pg.42-43.